

10. Kaupunginarkisto

Henkilökunta. Kaupunginarkistonhoitajana v. 1960 oli edelleen prof. Ragnar Rosén, arkistonhoitajina fil. tri Sylvi Möller ja fil.kand. Orvo Pyykkö, amanuenssina fil. maist. Sirkka Impola, toimistonhoitajana nti Aino Soura ja vahtimestarina hra Eino Parkkali. Kaupunginvaltuuston 7. 9. päätettyä, että 1. 1. 1961 lukien perustetaan uusi, kolmas arkistonhoitajan virka ja 16. palkkaluokan arkistojärjestäjän virka, valittiin 8. 12. em. virkaan amanuenssi Impola ja jälkimmäiseen 15. 11. rva Toini Lipponen. Kaupunginhallitus päätti, että avoimeksi tullut amanuenssin virka vakinaisesti täytetään vasta 1. 7. 1961 lukien. Kaupunginarkistonhoitaja Rosénin ollessa 15. 1.—15. 4. virkavapaana tieteellisiä töitä varten hänen sijaisenaan oli arkistonhoitaja Möller, tämän sijaisena amanuenssi Impola ja vs. amanuenssina fil. tri Kaarlo Wirilander. Tp. arkistoapulaisena, päätehtävänään kaupunginarkiston yhteyteen v. 1951 perustetun sairaalain keskusarkiston asiakirjojen järjestäminen ja hoito, oli rva Sirkka Hakala 1. 1.—31. 12. ja osapäivätyössä tp. arkistojärjestäjänä hum. kand. Markku Järvinen ja yliopp. Veikko Litzén, molemmat 1. 1.—31. 12. Toimistohenkilökunnan kesälomasijaisena oli 1. 6.—31. 8. yliopp. Aimo Salmi, joka sittemmin kaupunginhallituksen suostuttua siihen, että toimistonhoitaja Soura 1. 10.—31. 12. yksityisasioiden vuoksi sai hoitaa virkaansa puolipäivätyönä, täten säästyvillä varoilla palkattiin vastaavaksi ajaksi puolipäivätyöhön tp. arkistoapulaisiksi. Pätevöityäkseen omien virastojensa arkistojen vastuunalaisiksi hoitajiksi olivat kaupunginarkistossa vuoden aikana lisäksi puolipäivätyössä ulosottoviraston toim.apul. Ethel Kivensyrjä (1. 2.—31. 3.), kaasulaitoksen arkistonhoitaja Martin Oikarinen (24. 9.—21. 10.), huoltoviraston vt. kanslianhoitaja Tuula Saksa (7. 6.—31. 12.) ja huoneenvuokratoimiston kirjaaja Aili Taskula (15. 5.—14. 6.). Kaupunginarkistonhoitaja Rosén osallistui Tukholmassa 17.—20. 8. pidettyihin kansainvälisiin arkisto-, historiantutkija- ja heraldikkokongresseihin sekä arkistonhoitaja Pyykkö ja amanuenssi Impola neuvottelu- ja luentopäiviin, jotka »Näringslivet arkivråd»-järjestön toimesta 9.—11. 5. pidettiin Västeråsissa.

Toimisto- ja arkistotilat. Kaupunginarkiston käytössä olivat koko vuoden Tempeliaukion kalliosuojan ylempi kerros sekä vuokratilat taloissa Runeberginkatu 10, Jääkärinkatu 8 ja Mäkelänkatu 107. Väestönsuojelutoimiston kanssa tehtiin Tempeliaukion kalliosuojan käyttöä ja hoitoa selventävä kirjallinen sopimus.

Toiminta kunnallisena keskusarkistoviranomaisena

Esityksiä tehtiin kertomusvuoden aikana kaupunginhallitukselle mm. asioista, jotka koskivat: uuden arkistonhoitajan viran perustamista 1. 1. 1961 lukien ja tp. arkistoapulaisen toimen muuttamista samasta päivämäärästä lukien 16. palkkaluokan arkistojärjestäjän (arkistoassistentin) viraksi; vahtimestarille maksettavan lämmityspalkkion korottamista; arkistonhoitaja Pyykön oikeuttamista matkustamaan Västeråsissa pidettäville neuvottelu- ja luentopäiville ja kaupunginarkistonhoitaja Rosénin osallistumista Tukholmassa pidettäviin kansainvälisiin kongresseihin; toimistonhoitaja Souran oikeuttamista toistaiseksi hoitamaan virkaansa osapäivätyönä ja tp. arkistoapulaisen palkkaamista siten säästyvillä varoilla; esitystä eräiden tilivirastojen asiakirjojen säilytyksen vähimmäisajoista ja hävittämisestä.

Lausuntoja annettiin kaupunginhallitukselle mm. sosiaalivirastotalon luonnospiirustuksista; kirjastonhoitaja M. Närhi-vainajan erään käsikirjoituksen lunastamisesta; rahatoimiston arkiston asiakirjojen säilyttämis- ja hävittämis ehdotuksesta sekä eräistä kaupungin vaakunan käyttöä koskevista ehdotuksista ja anomuksista. Kaupunginreviisorille annettiin lausunto virastojen varastolaskujen arkistoinnista sekä järjestelytoimistolle sosiaalivirastotalon kalustuskysymyksestä ja vahtimestaripalvelun järjestämisestä.

Virastojen ja laitosten arkistonhoitoon kohdistuva valvonta. Ehdotus kunnalliseksi arkistosäännöksi, joka tulisi huomioon otettavaksi kaikissa kaupungin elimissä ja jonka tarkoituksena mm. on täsmentää toisaalta näiden elinten, toisaalta kaupunginarkiston tehtävät virka-arkistoihin nähden, oli työn alaisena, mutta toimintavuoden loppuun mennessä sitä ei vielä saatu täysin valmiiksi. Valmisteilla oli niinkään tähän ehdotukseen läheisesti liittyvä ehdotus kaupunginarkiston uudeksi johtosäännöksi. Rahatoimiston laajan arkiston tultua arkistollisesti kouliintunein voimin inventoiduksi ja kaupunginarkiston valvonnassa pääpiirteittäin järjestetyksi toimisto laati yksityiskohtaisen ehdotuksen eri asiakirjasarjojen säilyttämisen vähimmäisajoiksi ja aikaa myöten tarpeettomiksi käyvien asiakirjojen hävittämiseksi. Kaupunginarkiston tarkistamana tämä ehdotus toimitettiin valtionarkiston tarkastettavaksi, minkä jälkeen kaupunginvaltuusto sen lopullisesti hyväksyi 19. 10. Vastaavanlaiset ehdotukset muiden tilivirastojen arkistojen osalta laadittiin kaupunginarkistossa syksyn kuluessa, mutta niiden käsittely kaupunginvaltuustossa siirtyi seuraavaan vuoteen. Arkistonmuodostusta sivuavista kysymyksistä mainittakoon, että kaupunginhallitus, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, salli ns. kuulakärkikynien käytön kaupungin virastoissa ja laitoksissa ja että revisiovirasto oli kiinnittänyt huomiota siihen oikeudellisesti arveluttavaan tapaan, että alkuperäisasiakirjojen sijasta oli alettu käyttää fotokopioita. Näitä molempia kysymyksiä oli jo useiden vuosien aikana tutkittu erittäin vaikeina arkistoteknillisinä probleemeina kaupunginarkistossa.

Suunnitteilla tai rakenteilla olevista uudisrakennuksista, joihin tulee myöskin arkistotiloja ja joiden piirustuksista ja sisustamisesta kysyttiin kaupunginarkiston mieltä, mainittakoon rakennusviraston, Hesperian sairaalan ja tuberkuloositoimiston uudisrakennukset sekä sosiaalivirastotalo, johon mm. kaupunginarkisto aikanaan tulee siirtymään. Viimeksi mainitun talon piirustuksiin tehtiin kaupunginarkiston esittämien toivomusten johdosta eräitä huomattavia muutoksia. Vanhoissa

taloissa toimivista virastoista ja laitoksista mm. sähkö- ja kaasulaitos sekä Marian sairaalan taloustoimisto vuoden aikana saattoivat järjestää asiakirja-aineistonsa säilytyksen entistä tyydyttävämmäksi. Yleisarvosteluna voidaan sanoa, että kunnallisten elinten käyttöarkistojen säilytys vähitellen ja nimenomaan 1950-luvun loppupuolella enimmäkseen saatiin suhteellisen hyväksi, eräillä tahoilla jopa erittäin hyväksi; paljon on tässä suhteessa tietenkin merkinnyt se, että virastot ja laitokset kaupunginarkistoon suoritettujen laajojen asiakirjasiirtojen vuoksi vapautuivat huolehtimasta vanhan asiakirja-aineiston säilytyksestä. Myöskin virastojen päälliköt ovat toisin kuin aikaisemmin oivaltaneet arkiston tarkoituksenmukaisen säilytyksen ja hyvän järjestyksen merkityksen juoksevien asioiden kitkattomalle hoidolle. Poikkeuksena ovat valitettavasti edelleenkin eräät tärkeimmistä virastoista (kaupunginkanslia, rahatoimisto, maistraatti, raastuvanoikeus, rakennustarkastus, poliisilaitos), joiden nopeasti karttavat, jatkuvasti käsillä pidettävät ja suureksi osaksi korvaamattomat asiakirjat ovat sullottuina Senaatintorin ja Kauppatorin välisten kortteleiden vanhojen talojen sokkeloihin kellareihin ja muihin, kuten kaupunginarkisto usein on huomauttanut, paloturvallisuuden kannalta erittäin arveluttaviin tiloihin. Vastoin kaupunginarkiston torjuvaa kantaa järjestettiin toimintavuoden aikana kahteen Vanhan raatihuoneen alla olevaan kellariin lisätiloja raastuvanoikeuden asiakirjoja varten, vaikka niitä turvallisuussyistä päinvastoin pitäisi koettaa siirtää sieltä muuante.

Tarkastus- ja neuvontatoiminta keskitettiin toimintavuoden aikana pääasiallisesti toisaalta niihin virastoihin ja laitoksiin, joiden arkistoissa joko omin tai kaupunginarkiston käytettäväksi asettamin työvoimin laajat järjestämistyöt olivat käynnissä, toisaalta harkintaa vaativia seurantasuunnitelmia silmälläpitäen tilivirastoihin. Erityisesti on mainittava kaupunginhallituksen asiamiestoimisto, rahatoimisto, sähkölaitos, kaasulaitos, liikennelaitos, satamalaitos, ulosottovirasto sekä elintarvikekeskuksen, huoltoviraston ja sairaalaviraston tiliosastot ja eräiden sairaaloiden taloustoimistot. Ohjaustoimintaan virastoissa liittyi läheisesti se opastus, jota pääasiallisesti käytännöllisten harjoittelutehtävien muodossa annettiin kaupunginarkistoon harjoittelemaan määrätuille virka-arkistojen vastuunalaisille hoitajille, samoin ne arkistonhoidon ensimmäisiä alkeita koskettelevat luennot, jotka kaupunginarkistonhoitaja piti useiden kunnallisten koulutuskurssien yhteydessä.

Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirrot ja arkiston kasvu. Asiakirjoja siirsivät kertomusvuoden aikana seuraavat virastot, laitokset ja muut kunnalliset elimet: kaupunginkanslia; kaupunginkanslian tiedotuspäällikkö; kaupunginhallituksen asiamiestoimisto; rahatoimisto; kiinteistövirasto; teollisuuslaitosten lautakunta; sähkölaitos; liikennelaitos; satamalaitos; sairaalavirasto; lastensuojeluvirasto; työnvälitystoimisto; kaupunginmuseo; kunnanasiamiehen työjärjestystä valmistellut komitea; talousarvion tarkistamiskomitea; kesävirkestysmäärärahojen jakokomitea; ratkaisuvallan siirtämiskomitea; opettajien palkkasuhdekomitea; mielisairaalatoimikunta; virkapukukomitea; vuosilomasijaisten vähentämiskomitea; Ilmalan vesisäiliön ja Pitkälän vedenpuhdistuslaitoksen rakennustoimikunnat; erikoisammattikoulujen ohjelma-

komitea; sairaalalautakunnan tuberkuloosi- ja kroonikkojaostot ja kaupunginkirjaston 100-vuotisjuhla- jaosto.

Asiakirjoja luovuttivat lahjoituksina tai pysyvinä talletuksina: Herttoniemen Kiinteistöyhtiöt Oy.; Svenska Cellulosa Ab:n keskusarkisto; varat. Aarne Schrey; dos. Ester v. Frenckell; prof. S.-E. Åström; maj. Knut Fogelholm; lääninmaanimittausins. H. Wallenius; yliopp. K. Jakobsson; joht. Carl v. Knorring sekä Suomen Punaisen Ristin keskustoimisto. Asiakirjojen valokuvausmäärärahoja käyttäen mikrofilmattiin kaupunginhallituksen yleisjaoston pöytäkirjat v:lta 1935—1947.

Kaikkiaan kertyi uutta asiakirja-aineistoa toimintavuoden aikana n. 190 hyllymetriä.

Sisäiseen toimintaan kuuluvat asiat. Virastoista ja laitoksista vastaanotetut asiakirjaleveranssit tarkastettiin vertaamalla ne luovutusluetteloihin sekä sijoitettiin paikoilleen. Asiakirjojen yleistä kunnostamista ja uudelleenkansiointia jatkettiin.

Seuraavat arkistot ja arkistonosat järjestettiin osittain tai kokonaan: kämnerioikeus; rahatoimikamarin ja sen asiamiehen sekalaiset asiakirjat; maistraatin allegaatit v. 1702—1822; maistraatin kirjekonseptit v. 1827—1832; julkisen notaarin vekseliprotestit v. 1797—1912; rahatoimiston sotilasavustusosasto; rahatoimiston eräät kantokirjat v. 1931—1946; leski- ja orpoeläkekassan asiakirjat v. 1943—1947; rakennusviraston puisto-osasto; rakennustoimikunta; maatalouskonttori; Pukimäen maatila; terveystoimisto; sairaalain arkistot; lastenpoliklinikka; korva-, nenä- ja kurkkutautien poliklinikka; terveydellisten tutkimusten laboratorio; Oulunkylän holhouslautakunta; ulosottoviranomaiset; tuulaakikamari; liikennekonttori; satamakonttori; satamalaitos; Helsingin Makasiini Oy.; Oulunkylän lastenkoti; Oulunkylän lastenpäiväkoti; Kallion päiväkoti; lastentarhat Barnabo, Kotikallio, Solhällä ja Fröbel-laitos; Helsingin raitiotie- ja omnibus Oy.; Oy. Omnibus Ab.; Ab. Societetshuset — Seurahuone Oy.; Ullanlinnan kylpylaitos; Memoria liberatorum-säätiö; Helsingin vapaan huollon keskus; Ehrström-suvun arkistoa. Yksityiskohtaisten hakemistojen laatimista mm. 1740-luvun maistraatin pöytäkirjoihin jatkettiin.

Viranomaisille ja yksityisille sekä myöskin ulkomaille annettiin tutkimustyöhön perustuvia selvityksiä ja tiedonantoja sekä avustettiin mm. palolaitoksen, Suomen juutalaiskysymyksen ja kaupunginvaltuuston itsenäisyysenaikaisten vaiheiden tutkijoita. Helsingin kaupungille tärkeitä omistusoikeudellisia selvittelyjä silmälläpitäen jatkettiin lähdeaineiston läpikäyntiä.

Käsikirjasto. Tavanmukaista luettelointia jatkettiin. Pienehköjä painotuotteita nidottiin arkiston omaa työvoimaa käyttäen. Painotuotteita lahjoittivat toimintavuoden aikana: valtionarkisto; Riksarkivet (Tukholma); Rigsarkivet (Kööpenhamina); Stadsarkivet (Tukholma); Svenska Stadsförbundet (Tukholma); Tampereen kaupunginkanslia; Helsingin kaupunginkirjasto; liikennelaitos; tilastotoimisto; kaasulaitos; Neuvostoliittoinstituutti; Suomen Punaisen Ristin keskustoimisto; Suomen Historiallinen Seura; Suomen Sukututkimusseura; Helsingin toinen lyseo; kirjakauppias I. Gordin; fil. tri Kaarlo Wirilander; arkistonhoitaja Sylvi Möller; kaupunginarkistonhoitaja Rosén; Vakuutusyhtiö Salama. Kaikkiaan karutettiin kirjastoa lahjoin, vaihdoin ja ostoin 184 niteellä.

Kirjeenvaihto ja arkiston käyttö. Saapuneita kirjeitä diarioitiin 190 (ed. v. 182) ja lähetettyjä 79 (91). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 65 (79). Virastoille ja yksityisille puhelimitse annetuista monista selvityksistä ja tiedoista ei pidetty luetteloa. Tutkijain käyntejä merkittiin toimistossa 176 (300) ja Jääkärinkadun arkistovarikossa 233 (117); Tempeliaukion ja Mäkelänkadun arkistovarikoissa niitä oli n. 15. Eri virastoille annettiin asiakirjoja lainaksi 56 (71) yksikköä.

Jääkärinkadun arkistovarikossa olevassa sairaalain keskusarkistossa oli lisäksi tutkijain käyntejä 29 (15), paikalla tutkittavaksi annettiin 2 768 (1 530) sairauskertomusta, eri sairaaloihin lainattiin 1 849 (268) asiakirjaa.

Tulot ja menot. Kaupunginarkiston tulot, jotka käsittivät vain annetuista todistuksista yms. kertyvät lunastusmaksut, nousivat kertomusvuonna 1 920 mk:aan (1 590 mk) sekä menot, tilitysvuokrat mukaanlukien, 15 917 808 mk:aan (16 666 020 mk). Lisäksi myönnettiin arkistolle vuoden aikana kaupunginhallituksen yleisistä käyttövaroista 70 000 mk ylimääräisen arkistokansioerän ostoon sekä erinäisiin hallintomenoihin sisältyvästä kaluston kunnossapitomäärärahasta tarvittavat varat eräihin pieniin korjaustöihin.
